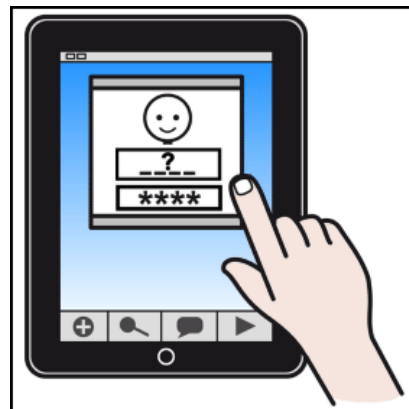
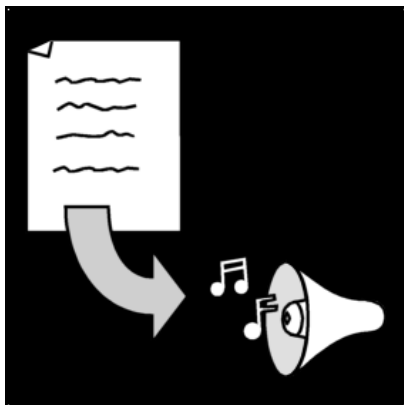

Läs- och skrivstöd i surfplatta, mobiltelefon och dator

Tips om appar, program och
anpassningar som gör läsning
och skrivning lättare

Inledning

I den här skriften ger vi exempel på olika kompensatoriska verktyg som kan underlätta för personer med läs- och skrivsvårigheter. Datorprogram, appar för mobiltelefoner och surfplattor, inställningar som finns tillgängliga för alla men kanske inte har upptäckts. Andra appar och program köper man själv. Idag finns många bra inbyggda funktioner som kan användas av vem som helst, men kanske gör störst nytta för dem med de största behoven, t ex uppläsning av text eller att kunna prata och diktera text i stället för att skriva på tangentbordet. Det gäller att upptäcka finesser som redan finns i systemen. Vi hoppas att våra tips och förslag kommer många till nytta och användning. Läsning och skrivning är förmågor som angår alla i samhället.

Lycka till!

Innehåll

Vad är läs- och skrivstöd?	3
Ordförklaringar och begrepp	3
Lässtöd.....	5
Text uppläst med talsyntes	5
Läsa genom att lyssna på böcker och tidningar	15
Upplästa textremsor – på film och i TV-program.....	17
Skrivstöd.....	18
Ordprediktion	18
Stavningshjälp.....	20
Diktera text	25
Verktyg som omvandlar handskriven text till digital text.....	28
Verktyg som underlättar att minnas och göra anteckningar	29
Skicka röstmeddelande som sms.....	30
Skriva med symboler	31
Läs- och skrivstöd då du vill översätta text mellan olika språk.....	33
Översättning av text i appar med text och tal.....	33

Vad är läs- och skrivstöd?

Många personer med läs- och skrivsvårigheter, på grund av dyslexi eller av andra orsaker, tycker ofta att läsning och skrivning är det svåraste och värsta som finns. Problem att stava ord och skriva eller läsa texter i böcker, tidningar, på skyltar och informationstavlor kan ställa till stora besvär i vardagen. Både i skolan, på jobbet eller hemma.

Att kunna läsa och skriva är något som anses som en självklarhet i dagens samhälle. Alla möter vi text hela dagarna, vare sig vi vill det eller inte. Tänk efter, hur många sms, mejl och Facebook-inlägg läser och skriver du varje dag? Olika många förstås beroende på hur aktiv du är och vill vara. Men text i någon form möter oss dagligen. ”Linje 19 till Hässelby har kraftiga förseningar till följd av tidigare strömavbrott idag”. Om du inte kan läsa den texten på perrongens informationsskylt, vad gör du då och hur påverkar det din resa hem till Råcksta?

Finns det smart hjälp för att kunna läsa på skyltar i T-banan? Eller skicka ett sms och säga att du blir försenad på grund av problemen med tunnelbanan, om du inte kan ringa just då?

Det är sådana frågor vi försöker besvara i den här broschyren och ger exempel som du kan prova. Många saker vi tipsar om är gratis, annat kostar en slant men kan vara värt det ändå.

Ordförklaringar och begrepp

- **Lärplatta eller surfplatta** – olika namn för samma sak: en dator med pek-skärm som innehåller program, appar, av olika slag för att surfa på internet, skriva mejl, spela spel, lyssna på musik, titta på film och mycket mer. Kända namn är iPad, Samsung, Sony, Acer och Windows. De kan innehålla olika operativsystem som iOS, Android och Windows. Man styr med pekskärm, mus, joystick, tangentbord eller tryckkontakter.
- **Ordprediktion** – program som ger förslag på ord när man börjar skriva, en hjälp att hitta de ord man vill skriva. Det kan göra att man skriver snabbare och får mer flyt i skrivandet. Det är även ett språkligt stöd eftersom användaren får förslag på ord. Dessutom kan det vara ett kognitivt stöd eftersom det är lättare att komma på vilka ord man ska använda om det finns förslag att välja på.
- **Rättstavningskontroll** - program som ger förslag på ord som är felstavade eller inte känns igen av skrivprogrammet. Exempel finns i Word eller Pages. Jämfört med den inbyggda stavningshjälpen i Word är rättstavningsprogrammen Stava Rex och SpellRight bättre på att hitta stavfel vid dyslexi/läs- och skrivsvårigheter. Tips! Stäng av rättstavningen under tiden du skriver texten. Starta rättstavningsprogrammet när du är klar och få rättningförslag av felstavade ord.
- **Talsyntes** – läser upp text medan du skriver eller markerar inskriven text.
- **Taligenkänning eller diktering av text** – att skriva text genom att prata till datorn eller surfplattan.

- **Skanning** – text skannas in med skanner eller genom att fotografera texten med surfplatta eller mobiltelefon.
- **OCR-program** – omvandlar inskannad text så den går att redigera och kan läsas upp av talsyntes i dator, surfplatta och mobiltelefon
- **Kognitivt stöd** – hjälp för tankeprocesserna: att minnas, komma igång, påbörja eller slutföra en aktivitet. Ordprediktion kan vara ett kognitivt stöd som gör det lättare att komma på fortsättningen medan man skriver en text.
- **Översättning** – verktyg för att översätta mellan olika språk. Kan vara ett datorprogram eller en app i mobiltelefon/surfplatta.
- **Kompensation** – hitta sätt som underlättar och hjälper i vardagen för att minska effekten av grundproblemet.
- **Operativsystem** – det grundläggande system som styr datorn eller surfplattan. Exempel är Windows, Mac OS, iOS, Android och Chrome OS.

Lässtöd

Text uppläst med talsyntes

Talsyntes är ett program som omvandlar skriven text till syntetiskt tal så att du kan höra den skrivna texten. Det finns olika sätt att få digital text uppläst. Texten kan till exempel vara SMS, mejl, webbsidor och sociala medier.

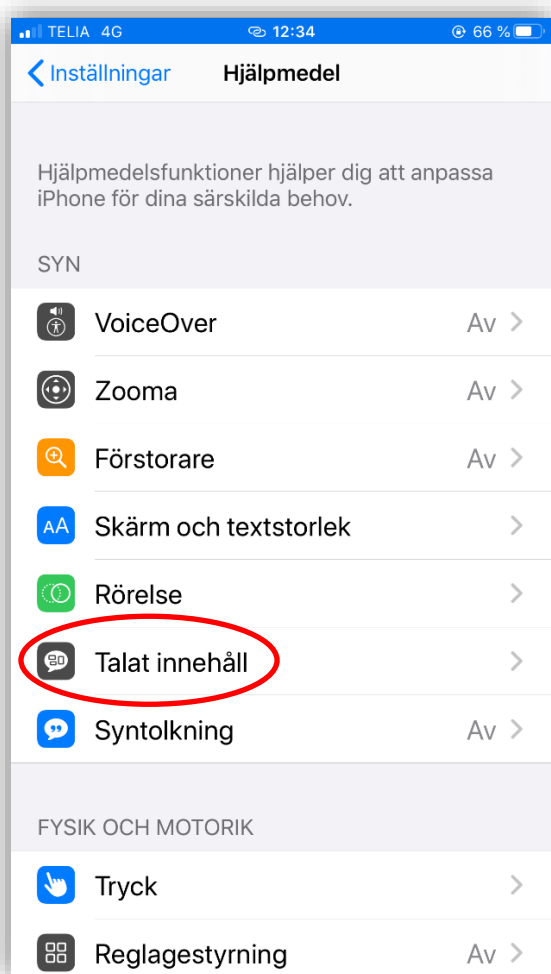
Lässtöd som inställning i surfplattor och mobiltelefoner

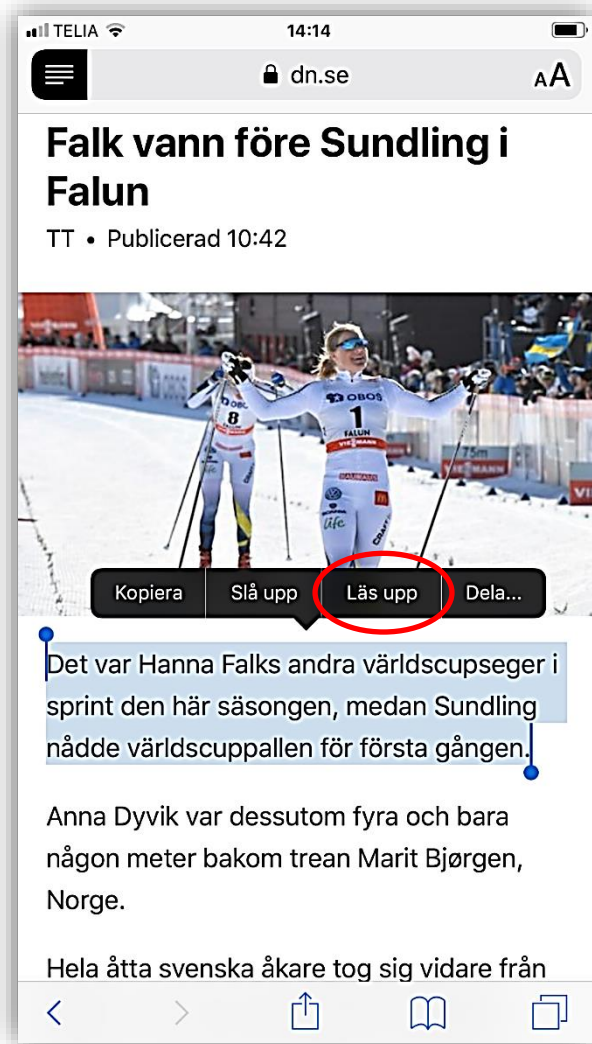
Det enklaste sättet att få text uppläst i mobiltelefoner och surfplattor är att använda sig av inställningarna i den enhet du använder.

iPad och iPhone

Om du vill få text uppläst i din iPhone eller din iPad måste du börja med att göra inställningar i din enhet:

Inställningar / Allmänt / Hjälpmedel / Syn / Talat innehåll / Läs upp markering

När du har gjort den inställningen kan du få text uppläst genom att markera den text du vill läsa och sedan trycka på Läs upp.

Du kan välja hur fort du vill att texten ska läsas upp och vilken röst talsyntesen ska ha. Inställningarna för detta hittar du här:

Inställningar / Allmänt / Hjälpmedel / Syn / Talat innehåll / Röster

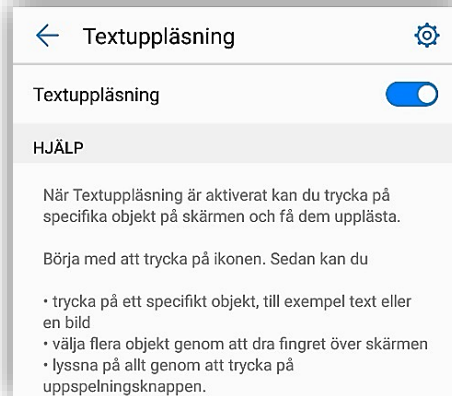
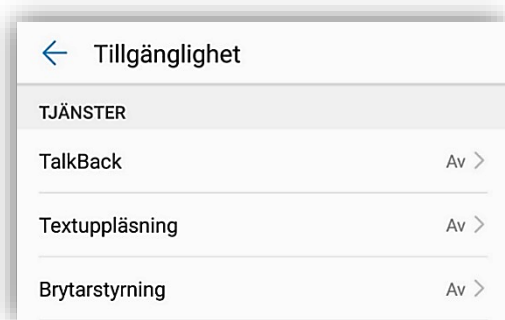
För att ändra röst går du in under Röster, och för att välja talhastighet drar du i reglaget med en sköldpadda på och hare på.

Android mobiltelefon och surfplatta

Även i mobiltelefoner och surfplattor med Android operativsystem kan man göra inställningar i enheten så att text kan bli uppläst. Hur man ställer in detta varierar något mellan olika mobiltelefoner och surfplattor beroende på fabrikat och även mellan olika versioner av samma märke (t ex Samsung, Sony eller Huawei). I de flesta Android mobiltelefoner och surfplattor gör man inställningen under:

Inställningar / Tillgänglighet / Markera och Tala eller Textuppläsning

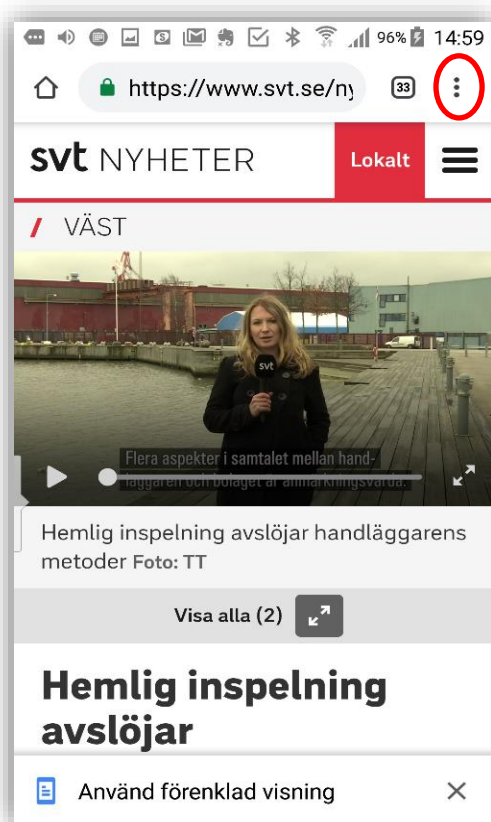

Så här kan det se ut i en Huawei mobiltelefon: Ibland måste man först ladda ner funktionen Talk back (Google Text till tal/Android Accessibility Suite) för att kunna aktivera funktionen Markera och Tala eller Textuppläsning. När du har gjort inställningarna i enheten visas en pratbubbla eller en figur på skärmen. Tryck på pratbubblan eller figuren och tryck sedan på den text på skärmen som du vill ha uppläst. Val av röst och talhastighet görs vid Inställningar/Språk&Inmatning/Text-till-tal-utdata. Vilka röster som finns att välja på varierar mellan olika fabrikat.

Lästöd i webbläsare med förenklad visning av sidorna

Webbsidor kan anpassas för att visa mindre information, som foton, videoklipp och reklam. Så här kan det se ut i vanligt respektive anpassat läge på en Android mobiltelefon.

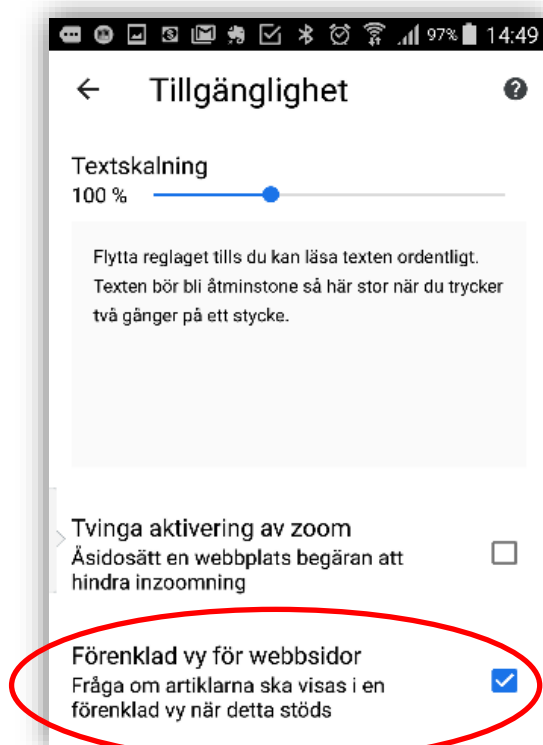
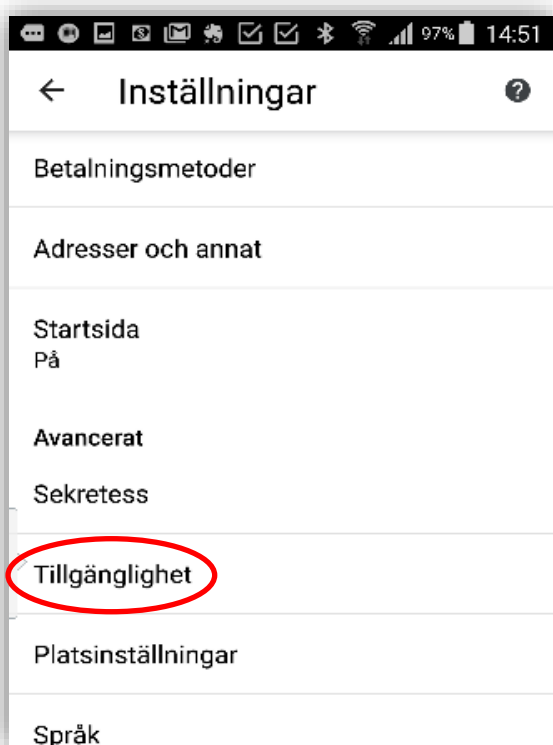

Vanligt läge

Anpassat läge

Välj **förenklad vy för webbsidor** i webbläsaren Google Chromes egna inställningar, markerad med den röda ovalen överst på sidan.

Och så här kan det se ut på en iPad, kallat Läsläge, som väljs genom att trycka på strecken till vänster i adressfältet i webbläsaren Safari. På bilden till höger är strecken markerade med en röd ring.

Vanligt läge

Anpassat läge

Förenklad vy (Android) och Läsläge (iOS) gör det även lättare att markera texten för att lyssna med talsyntes. Detta gäller främst iOS där man bara markerar den text man vill ha uppläst, medan man i Android först pekar på ikonen för att få text uppläst och därefter på själva texten (se förra avsnittet).

Lässtöd i appar för skrift, liknande ordbehandlingsprogram

De finns även appar som du kan köpa om du vill ha text uppläst på din telefon eller surfplatta. Apparna nedan innehåller både lässtöd och skrivstöd.

IntoWords är en app med lässtöd genom att du får texten uppläst. Appen kan även användas som skrivstöd då den läser upp text och innehåller ordprediktion. Många skolor har abonnemang på appen. Inuti appen kan man köpa till olika språk samt OCR-funktion. Appen kräver WiFi för att fungera och finns tillgänglig både för iOS och Android. För iOS finns också IntoWords Pocket som är en lite enklare variant.

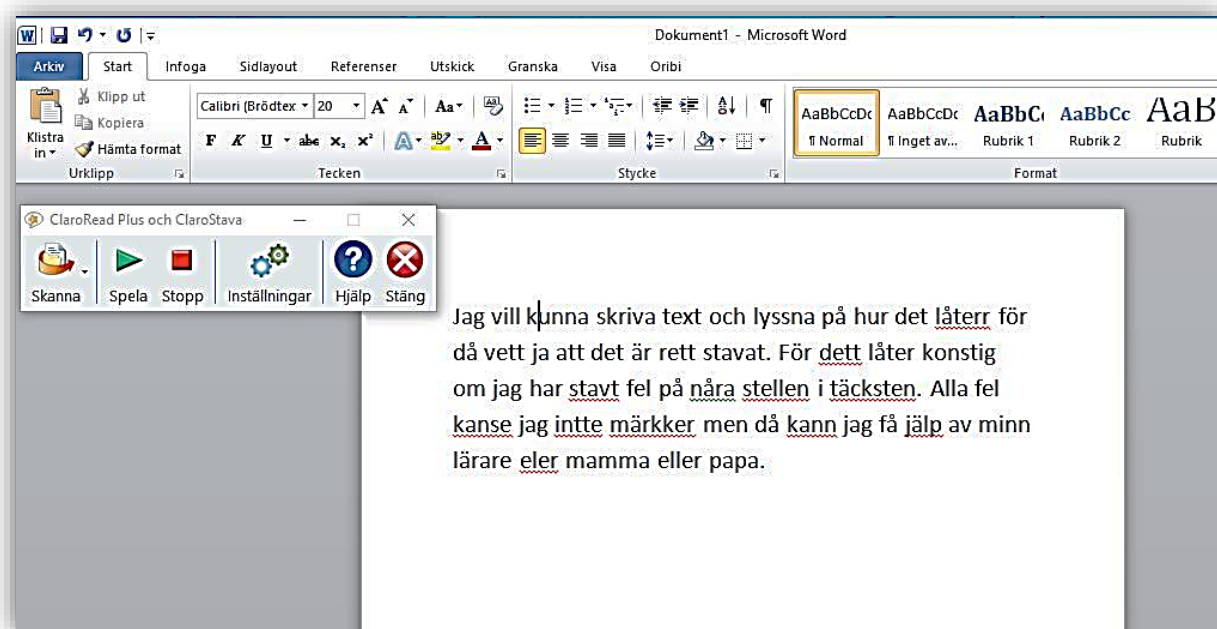

I **ClaroSpeak** kan du klistra in text eller öppna ett sparad dokument och få texten uppläst. Appen kräver inte nätuppkoppling för att fungera. Den är gratis och finns tillgänglig för iOS. Den fungerar i övrigt på liknande sätt som IntoWords.

I båda apparna går det att skriva nya dokument, spara, kopiera, skriva ut och dela dokument som mail, meddelande och även spara i någon molntjänst.

Lässtöd i dator

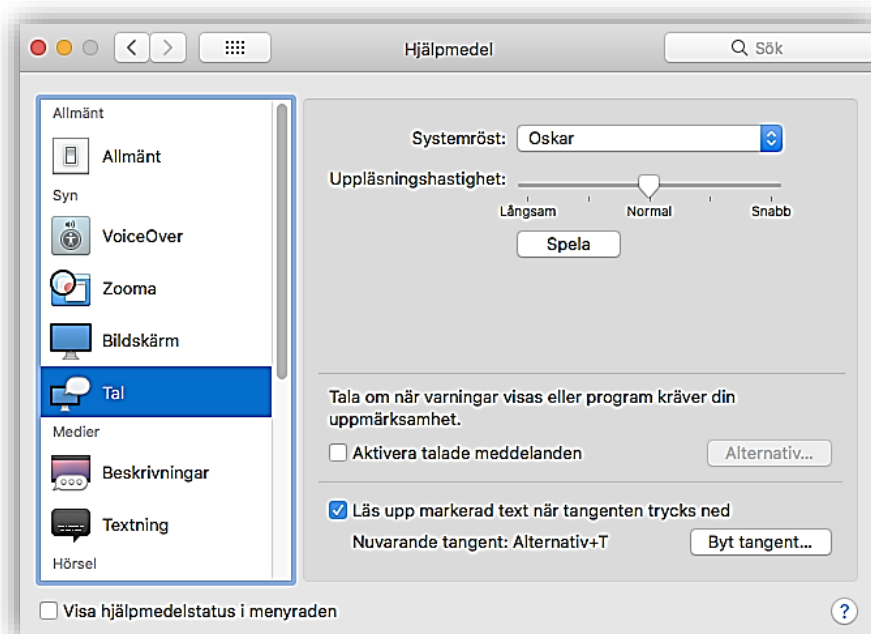
Det finns program att köpa och installera på din dator för att få text som du markerar uppläst. Vissa program går att få som kostnadsfria hjälpmedel om en förskrivande logoped har gjort en bedömning att man har behov av det (obs! kan variera i landet!).

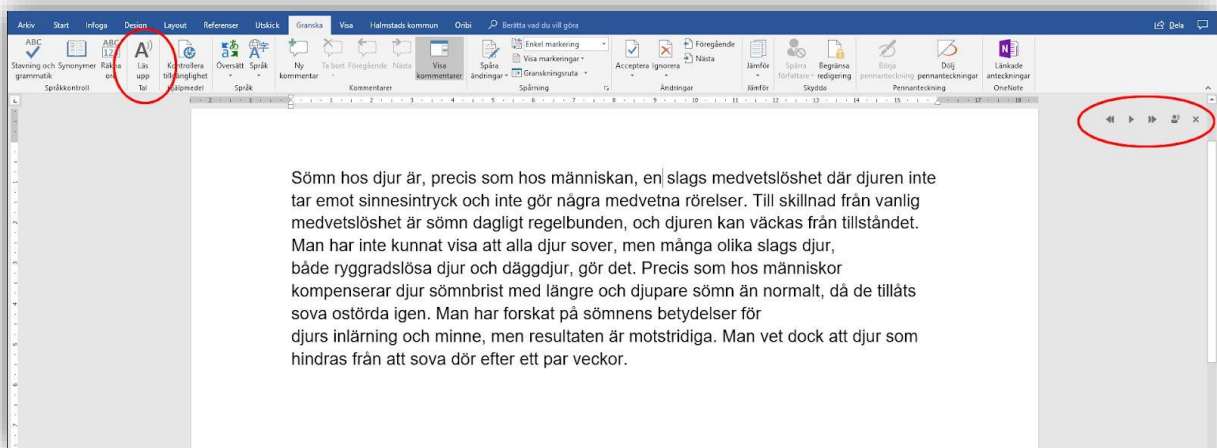
Programmet ClaroRead för Windows, här med Microsoft Word. Det finns både för Windows och Mac-datorer.

Det kan också finnas förinstallerad talsyntes i datorns eget system, t ex i Mac-datorer. På bilden ser du inställningar för talsyntes i Mac-dator. Markerad text läses upp när man trycker Alt+T, t ex i ett mail, på en webbsida eller i ett textdokument.

Olika röster och språk kan väljas. Det går att växla mellan olika språk beroende på vilket språk texten är skriven.

Talsyntes finns även inbyggt i programmet Office 365 (Word) och kan användas på både dator och surfplatta. Det kräver dock en licens för Office.

Uppläsningen startar när man trycker på fliken Granska > Läs upp och kan pausas med knapparna till höger (här inringade).

Webbaserat (tilläggsappar)

Talsyntes kan även finnas i webbaserad form, där man köper eller abonnerar på tjänsten. Här är ett par sådana exempel som påminner om varandra men har vissa olikheter. De flesta innehåller uppläsning av bokstäver, ord och text, och ibland även ordprediktion (ordförslag). Det är tillägsprogram som laddas ner och installeras i webbläsaren. Inställningarna kan anpassas beroende på hur man vill att texten ska läsas upp och visas.

IntoWords till Google Chrome är ett tillägg som läser upp text på webbsidor. Har du problem med skrivning och stavning kan du få hjälp med ordförslag.

AppWriter Cloud

AppWriter är också ett tillägg som innehåller talsyntes och ordprediktion. Den kan användas i alla Chrome-läsare, även på PC och Mac-datorer.

Oribi Speak för Chrome är en talsyntes som installeras som ett tillägg i webbläsaren Chrome. Förutom att läsa upp varje ord och/eller mening kan man även ställa in att Oribi Speak ljudar bokstäver man skriver. Det kan underlätta för vissa personer. Oribi

Speak har även ordprediktion och OCR-funktion.

Apparna och tilläggen laddas ner från Google Play och Chrome Web Store.

Fotograferad text blir tal

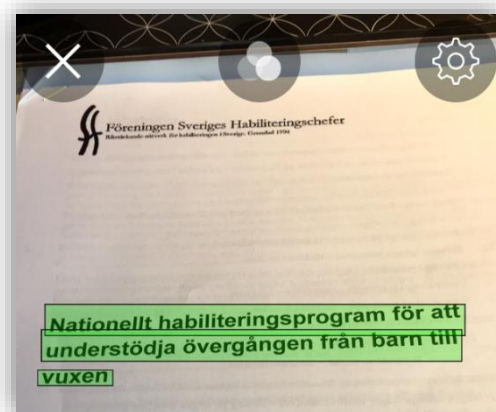
Ibland behöver man få text, som inte finns digitalt, uppläst. Det kan till exempel vara ett brev från Skatteverket, en läxa på en stencil eller en text på en förpackning.

Med hjälp av appar kan man fotografera den text som man vill få uppläst, markera och sedan lyssna på texten istället för att läsa den.

Claro Scanpen finns som app både till iOS och Android. I Claro Scanpen tar du ett fotografi med

appen och markerar sedan text i fotografiet som du vill ha uppläst. Du behöver inte ha uppkoppling till internet för att appen ska fungera.

Prizmo Go finns till iOS. I appen fotograferar man en text som sedan markeras av appen. Den markerade texten visas som ett textdokument. Vill du lyssna på

texten trycker du på playknappen i nedre delen av skärmen. Texten markeras samtidigt som den läses upp. Appen känner igen ett tiotal språk, och fungerar utan internetuppkoppling.

1.3 Viktiga livsområden och kriterier på livskvalitet - att beakta i transitionsprocessen

Om insatserna är bra eller dåliga kan endast värderas i förhållande till hur de sammantaget bidrar till målet om förbättra den enskildes upplevelse av livskvalitet. Socialstyrelsen lyfter fram fyra kriterier på livskvalitet; hälsa, aktiviteter (som den enskilde prioriterar), självbild och självrespekt (och trygghet) samt relationer (kontakter med familj, vänner, kollegor, grannar med flera). (Socialstyrelsen, 2008)

Viktiga livsområden på individnivå

Hälsa, Aktivitet, Självbild, Självrespekt, Relationer, Bostad, Frid, Arbete, Livsområden, Skola Utbildning, Vård och omsorg

Figur 1: Socialstyrelsens modell över livsområden och centrala kriterier på livskvalitet (2008)

1.3 Viktiga livsområden och kriterier på livskvalitet - att beakta i transitionsprocessen

Om insatserna är bra eller dåliga kan endast värderas i förhållande till hur de sammantaget bidrar till målet om förbättra den enskildes upplevelse av livskvalitet. Socialstyrelsen lyfter fram fyra kriterier på livskvalitet; hälsa, aktiviteter (som den enskilde prioriterar), självbild och självrespekt (och trygghet) samt relationer (kontakter med familj, vänner, kollegor, grannar med flera). (Socialstyrelsen, 2008)

Svenska Läsare Kopiera Dela

Office Lens är en gratisapp från Microsoft för iPad och iPhone som kan användas för att ta kort på en text och få den uppläst direkt i appen. Alla med ett Microsoft-konto kan installera och använda appen utan extra kostnad. Ta foto av en text, spara och exportera sedan till en Avancerad läsare i appen så kan du lyssna på texten. Det är mycket enkelt och smidigt. Office Lens finns även för Android men saknar den egna uppläsningfunktionen. Då kan man istället använda den inbyggda talsyntesen i plattan eller mobiltelefonen (se tidigare avsnitt).

IrisScan Mouse är en mus till dator som både fungerar som en vanlig mus och för att scanna in text i datorn. Man trycker på en knapp på vänster sida och för musen över den text man vill scanna in. När man trycker på knappen en gång till öppnas ett redigeringsfönster på datorskärmen där texten kan justeras. Det går även att kopiera in text direkt i en ordbehandlare, pdf-läsare eller annat program. Eller kopiera och få texten uppläst med talsyntes. Ett smidigt sätt att få in text som man vill använda i datorn. **IrisScan Mouse** fungerar till Windows och Mac-dator och ansluts med en usb-kabel.

Det finns även en trådlös (bluetooth) skanningspenna som fungerar på liknande sätt på en surfplatta, Android och iOS. Den heter **C-PEN Connect**.

En annan skanningspenna är **ExamReader** som läser upp texten direkt via en inbyggd högtalare eller anslutna hörlurar.

Läsa genom att lyssna på böcker och tidningar

Talböcker

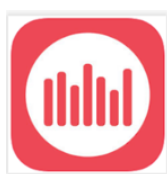
Ett alternativ till att läsa böcker och tidningar är att lyssna på dem. Om du har en läsnedsättning kan du låna talböcker via tjänsten **Legimus**. På många bibliotek kan du också låna talböcker på skiva.

För att få tillgång till tjänsten Legimus måste du skaffa ett konto hos Legimus. Det gör du genom att kontakta ett bibliotek.

Du kan läsa dina talböcker på en dator, telefon, surfplatta eller med en Daisy-spelare.

Mer information om Legimus hittar du på deras hemsida: www.legimus.se

Biblio heter en tjänst som erbjuds via många bibliotek. Med den kan du låna och lyssna på ljudböcker direkt i din mobil eller läsplatta, oavsett om du har ett läshinder eller inte. Böckerna är ljudböcker och inte talböcker och biblioteken styr själva utbudet av böcker. Appen Biblio är gratis och finns för både iOS och Android, och att ladda ner böcker är också utan kostnad. Man loggar in i tjänsten via sitt vanliga bibliotekskort.

Taltidningar

Om du har en läsnedsättning kan det finnas det möjlighet för dig att få lyssna på din dagstidning som en taltidning. För att prenumerera på en taltidning så måste man kontakta tidningens prenumerationservice.

Du lyssnar på din taltidning med en taltidningsspelare, i en app eller via datorn.

Mer information om taltidningar och hur du kan lyssna på dem finns på Myndigheten för tillgängliga medier, MTM.

www.mtm.se/produkter-och-tjanster/taltidningar/dagstidningen-som-taltidning/

Inlästa läromedel

Grundskola, gymnasium, vuxenutbildning och SFI

Det är skolans ansvar att köpa in läromedel. Många läromedelsförlag har inlästa läromedel som skolan kan köpa. Många skolor och kommuner har även ett avtal med företaget Inläsningstjänst, som erbjuder ett stort utbud av läromedel du kan lyssna på. Fråga din lärare på skolan om de har ett avtal med Inläsningstjänst.

Högskola och universitet

Studerar du på högskola och universitet och har en läsnedsättning kan du låna dina talböcker via Legimus. Du måste då ha ett konto på Legimus. Kontakta ett bibliotek för att skaffa ett konto. Vill du veta mer om inlästa läromedel kan du läsa på hemsidan: www.legimus.se/100283/laromedel

Upplästa textremсор – på film och i TV-program

Uppläst text – film

Om du vill ha hjälp att få den svenska texten till en film uppläst finns tjänsten Uppläst text. Texten blir uppläst via ett ljudspår som du når via appar till din surfplatta eller mobiltelefon.

Du kan både använda tjänsten när du går på bio och när du tittar på streamad film eller DVD hemma. Om du vill veta mer eller ta reda på vilka aktuella biofilmer som har Uppläst text hittar du information här:

www.bioguiden.se/tillganglig.aspx

Appar för att lyssna på filmers textremсор, finns för iOS och Android.

Movie Talk BioPlay SubReader

Uppläst textremсор – TV

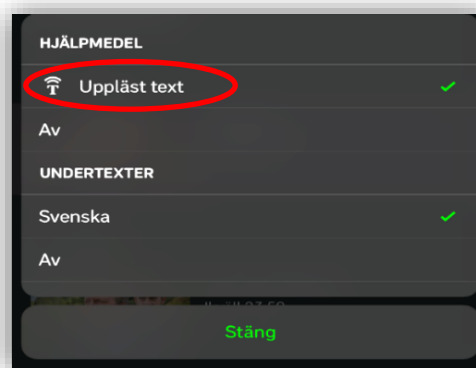
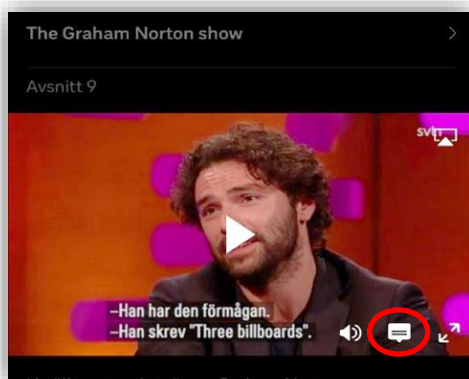
Om du vill få textremсор uppläst då du tittar på TV finns tjänsten Uppläst textremсор för flertalet av SVTs kanaler SVT1, SVT2, Barnkanalen, Kunskapskanalen och SVT24.

SVT via det digitala marknätet

Om du tittar på TV via det digitala marknätet kan du få textremсор uppläst på flertalet av SVTs kanaler. Instruktion om hur du går tillväga finns på SVTs hemsida: www.svt.se/guide/tillganglighet

SVT Play på mobiltelefon eller surfplatta, iOS och Android

Om du istället vill titta på din surfplatta eller telefon finns det möjlighet att få textremсор uppläst via SVT Play. Det är endast direktsända program som kan läsas upp. Starta en kanal som sänder ett program på annat språk än svenska. Leta sedan upp symbolen för hjälpmedel och undertexter i spelaren. Den visas som en pratbubbla med två streck i. När du trycker på knappen väljer du uppläst text. Du kommer nu att höra den svenska textremсор läsas upp.

Skrivstöd

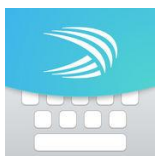
Hjälp vid skrivande kan vara många olika saker: program som läser upp det som skrivs så du hör om du skriver rätt, program som ger förslag på ord utifrån den första bokstaven i ordet som du skriver eller rättstavningsprogram som visar vilka ord som inte är stavade korrekt. Skrivstöd kan också vara en person som läser texten och ger synpunkter på innehållet. Här ges olika förslag på hjälp att använda i datorn, mobilen eller surfplattan.

Ordprediktion

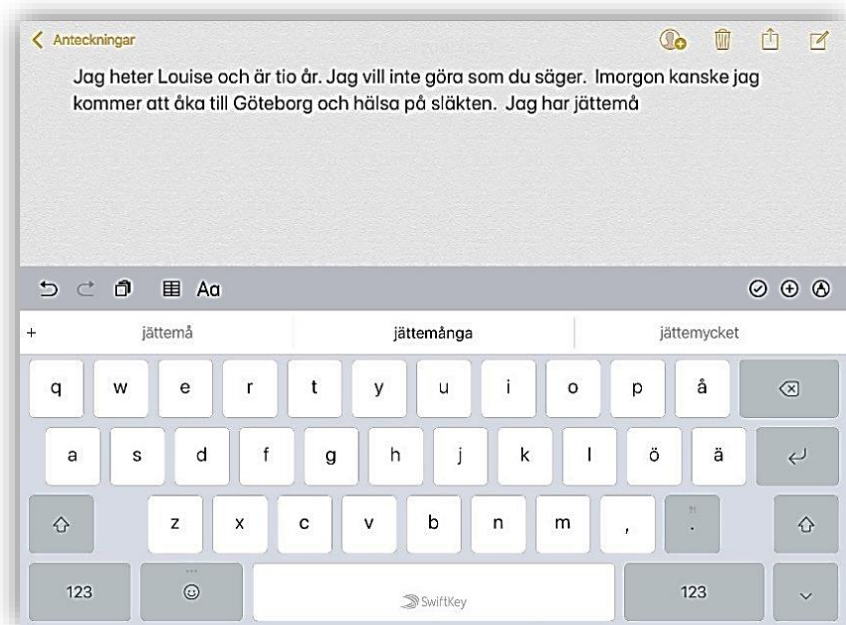
Ordprediktion är program som ger förslag på ord när man börjar skriva och som kan vara en hjälp att hitta de ord man vill skriva. Det kan göra att man skriver snabbare och får mer flyt i skrivandet. Det är även ett språkligt stöd eftersom användaren får förslag på ord utifrån början på meningen. (Dessutom kan det vara ett kognitivt stöd eftersom det är lättare att komma på vilka ord man ska använda om det finns förslag att välja på.) Ordprediktion kan vara ett särskilt program eller en inställning i surfplatta som aktiveras.

Ordprediktion i surfplattor och mobiltelefoner

Ordprediktion finns inbyggt i tangentbordet i både iOS och Android-enheter. I iOS kallas det **Ordförslag** och aktiveras i Inställningar/Allmänt/Tangentbord. På en **Android-enhet** är funktionen aktiverad från start.

En annan användbar ordprediktion är appen **Swiftkey** som finns i en betal- och gratisversion för Android och iOS. I båda systemen sker inlärning av de ord man använder ofta.

SwiftKey för iOS (iPad och iPhone)

Ordprediktion i dator

Datorprogram

Saida är ett program för Windows som visar en panel med ordförslag som på bilden. Man kan ställa in hur många ord som ska visas och i ordlistan. Man kan lyssna i förväg på orden innan önskat ord väljs. Det är bra om man är osäker på att läsa orden, särskilt de längre. Programmet klarar även av olika slags felstavningar. I Saida väljs ordet i listan när man dubbelklickar på det eller trycker på den siffertangent som motsvarar ordet.

”Jag gillar fotboll jätte... (välj 9).”

Webbaserad tjänst

Oribi Speak är en talsyntes för Google Chrome som också innehåller ordprediktion, liknande den som finns i Saida för Windows. Ordförslagen visas i en lista där man även kan lyssna på orden innan de väljs om man klickar på play-knappen bredvid ordet. Ordprediktionen klarar även felstavade ord (bykt-byggt), likalydande ord (gått-gott) och visar vilket som är det korrekta ordet (färgmarkerat).

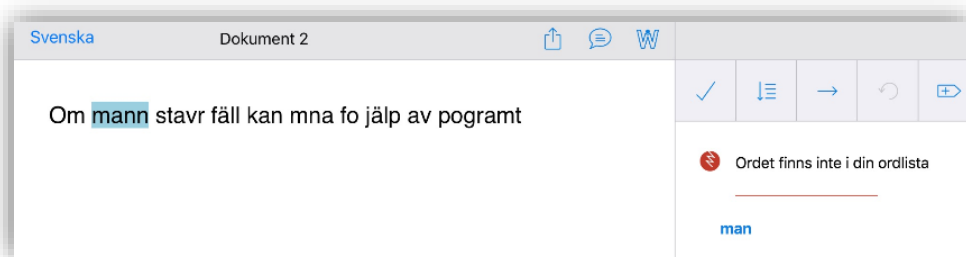
Stavningshjälp

Program för att kontrollera och rätta stavningen av ord kan användas när du har skrivit klart texten och vill se om den innehåller några stavfel.

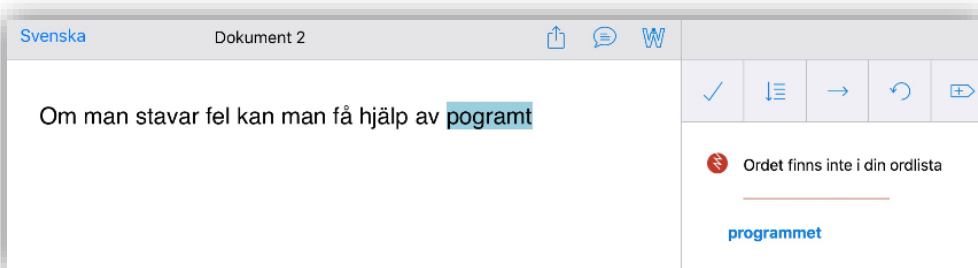
Stavningshjälp i appar för mobiltelefon och surfplattor

Oribi Writer för iPad ger stöd för stavning. Orden som inte är korrekt stavade visas med förslag på rätt stavning i den högra rutan. Det kan vara ett eller flera ordförslag, och det går att lyssna på orden innan önskat ord väljs. Så här kan det se ut före stavningshjälpen:

Och så här efter stavningshjälp:

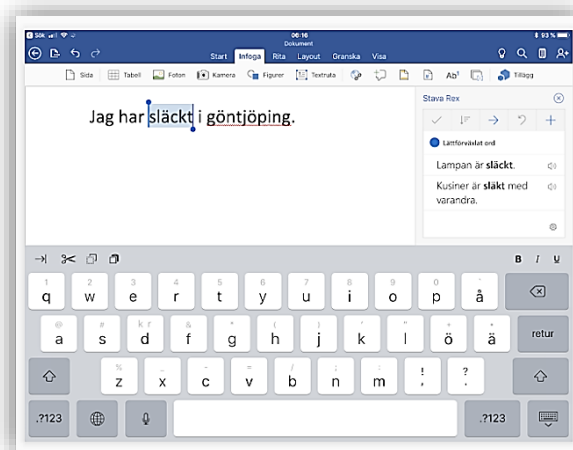

Rättstavningsprogrammen Stava Rex och SpellRight

(engelska) finns som tillägg att ladda ner till Office 365 och fungerar i MS Word för dator, Word Online webbaserat och i

Word för iPad. Det fungerar snarlikt det ursprungliga datorprogrammet Stava Rex (läs mer om det nedan), vilket underlättar för personer som har använt det tidigare. Talsyntes kan användas för att läsa upp ord och meningar i programmet om de är svåra att läsa. Det kan vara en mycket bra hjälp för många.

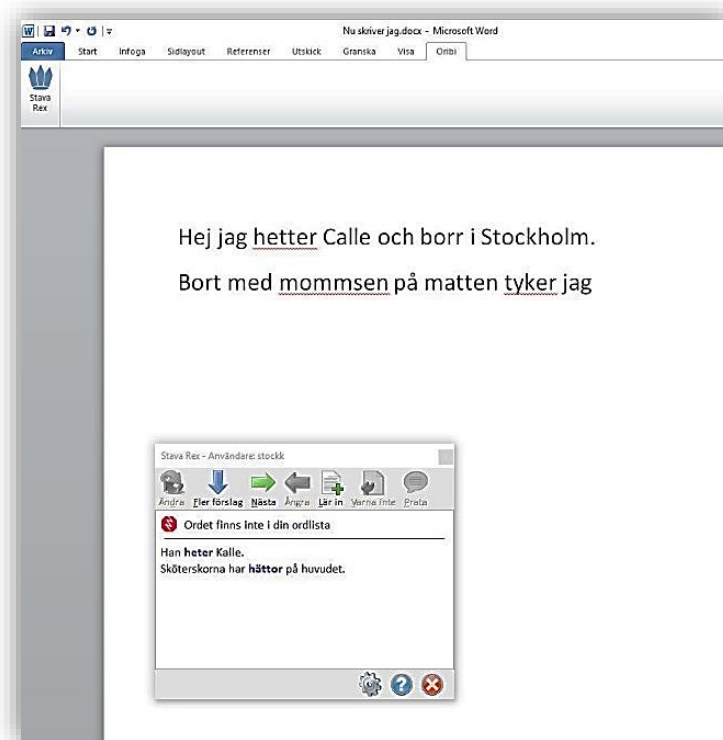
Till höger ses Stava Rex-appen (tillägg) i Office 365 på iPad. Programmet varnar för ett lättförväxlat ord och ger förslag med exempelmeningar som underlättar att kontrollera stavningen.

Stavningshjälp i dator

Stava Rex är ett rättstavningsprogram för Windows, Mac OS, Google Docs och Word Online. Felstavade ord visas med korrekt stavning och kan läsas upp. Blir det inte rätt första gången kan fler förslag ges tills du hittar det önskade ordet.

Likalydande och lättförväxlade ord visas med exempelmeningar som kan läsas upp med talsyntes för att underlätta stavningen.

Det smakar gått med glass.

Programmet kan även hitta och rätta grammatiska fel, t ex "han skriver **en** brev".

Stava Rex finns även i versioner på engelska, danska och tyska.

Programmet ClaroStava för Windows fungerar på liknande sätt som Stava Rex, men visar även ljudlika ord i form av bilder. Det underlättar för personer med osäker läsförmåga.

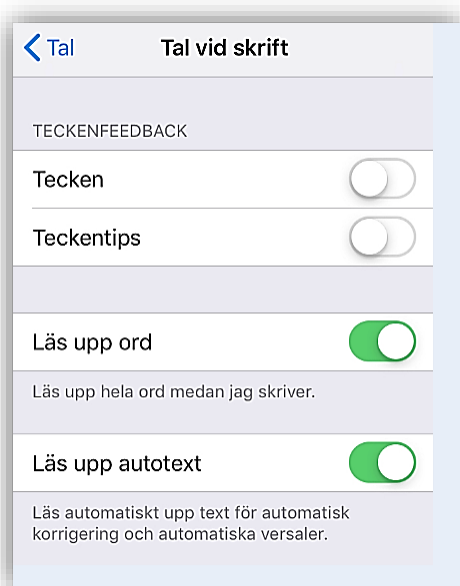
Talsyntes som stavningshjälp

Med talsyntes som skrivstöd kan du lyssna medan du skriver och avgöra om det blir rätt ord och innehåll. Du kan också markera texten i efterhand och lyssna på det som skrivits. Det går att välja mellan många olika inställningar för vad som läses upp och hur texten visas. Du kan lyssna på bokstavsljud, ord, en mening eller ett längre textavsnitt.

Mobiltelefon och surfplatta, iOS

Inställningar går att göra så att ord läses upp när man trycker på mellanslag, och ordförslag (autotext) markeras och läses upp som stöd för skrivandet.

Inställningar / Allmänt / Hjälpmedel / Syn / Talat innehåll / Tal vid skrift

Läs upp ord läser upp ordet efter ett mellanslag.

Läs upp autotext innebär att skriva med talande ordförslag. Det blåmarkerade ordet nedan läses upp om inställningen är aktiverad. Man hör alltså vilket ord stavningshjälpens föreslår.

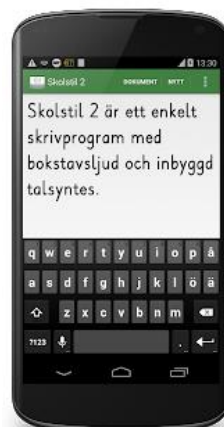

Mobiltelefon och surfplatta, Android

För Android finns ingen direkt motsvarighet till att skriva text med ljudstöd som med inställningen ovan för iOS. Istället går det att använda appar som gör det samma eller liknande. Appen **Text till tal** läser upp skriven text, ett ord i taget eller en hel mening. Vill man att bokstäverna även ska ljudas vid skrift, vilket är bra för skrivträning, kan man använda appen **Skolstil 2** som läser upp bokstavs-ljud, ord, mening eller en längre text. Texten kan även delas till andra appar som Mail, Meddelande eller någon annan. Då kan man skriva sin text först och lyssna om den låter korrekt eller behöver ändras, innan man delar texten till en annan app och skickar den som ett sms eller mail.

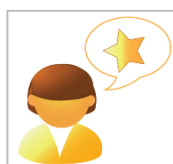
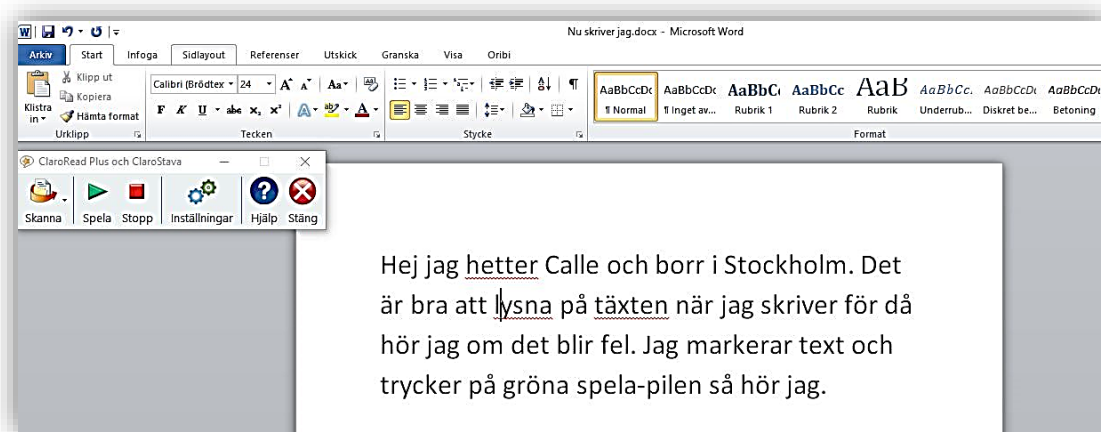

Appen Text till tal, för Android

Appen Skolstil 2, för Android

Talsyntes som stavningshjälp i dator

Programmet **ClaroRead för Windows**, här med Microsoft Word. Det finns även för Mac-dator. Det skrivna kan läsas upp för varje bokstavsljud, ord, mening eller ett längre stycke som markeras. På så vis kan den som skriver höra om det blir rätt och korrigera vartefter texten skrivs, eller i efterhand. Det kan vara en bra hjälp, också för att höra om det fattas något ord i texten och om den hänger ihop innehållsmässigt. Arbets sättet passar inte alla men kan vara ett stöd både vid läs- och skrivsvårigheter och språkliga problem.

Diktera text

Att diktera text innebär att du pratar in texten och att texten skrivs på skärmen. Det är ett alternativ till att skriva på tangentbordet och kan vara till stor hjälp för personer med läs- och skrivsvårigheter, som då lättare kan fokusera på textens innehåll än ordens stavning. Att diktera kan ses som en ersättning för att skriva på tangentbord, eller användas som ett komplement. Ibland underlättar det att använda tangentbord och mus för att redigera och ändra i texten.

Mobiltelefon och surfplattor – inställningar i enheten

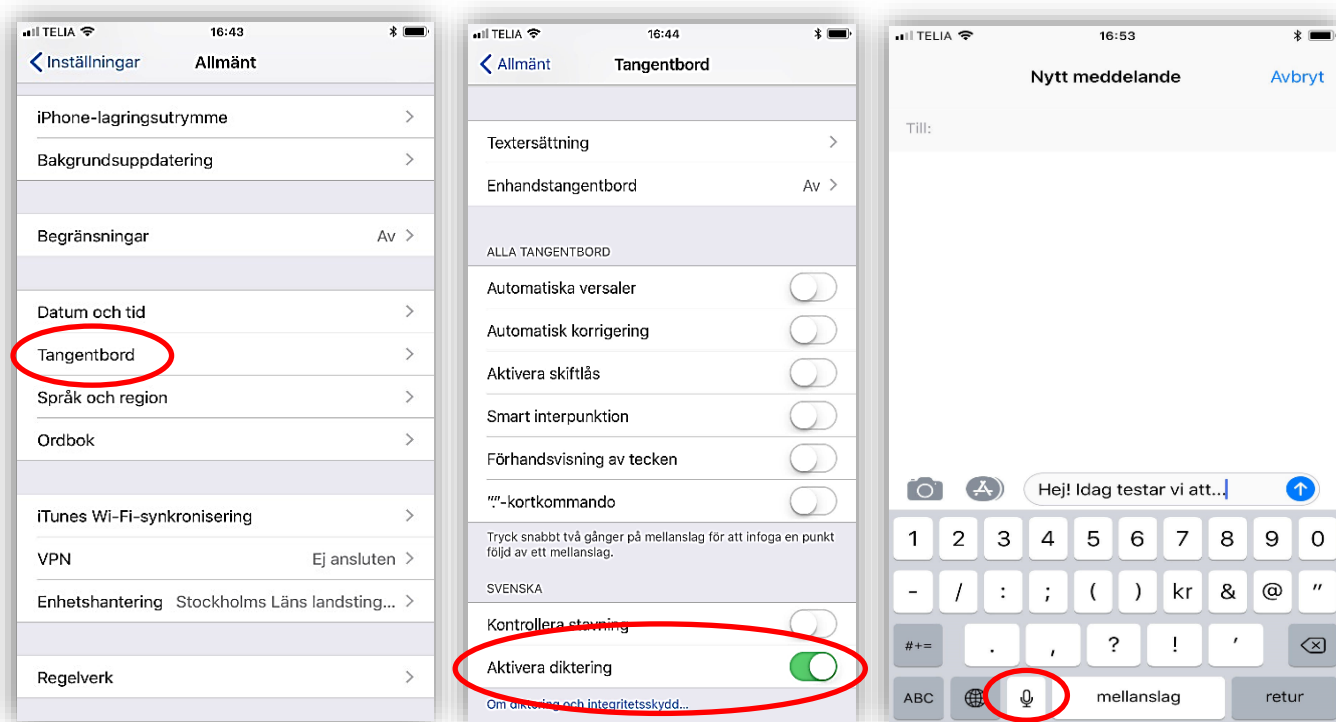
Om du vill kunna diktera i din mobiltelefon eller surfplatta är det enklaste sättet att göra inställningar direkt i din enhet.

iPhone och iPad

Det går att diktera i alla appar och funktioner där du kan använda iOS tangentbord. På de flesta iPad samt äldre iPhone-modeller krävs koppling mot internet för att diktering ska fungera. På iPhone 6s eller senare, iPhone SE samt iPad Pro fungerar dikteringsfunktionen utan att vara ansluten till internet.

För att använda diktering i din enhet aktiveras funktionen under Inställningar:

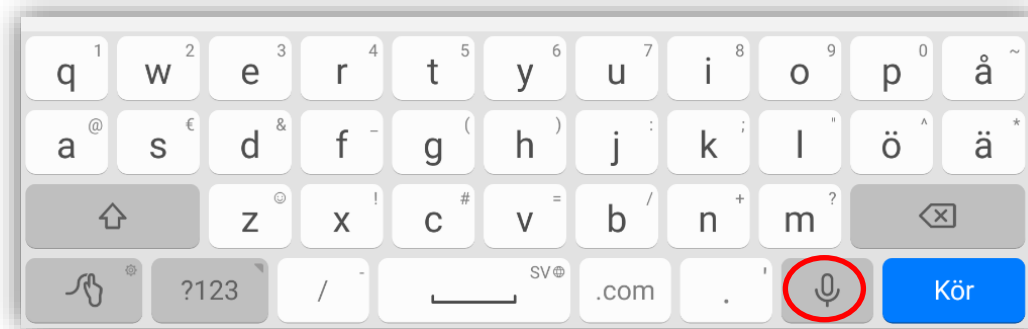
Inställningar / Allmänt / Tangentbord / Aktivera diktering

När du aktiverat funktionen visas en mikrofonssymbol på tangentbordet. Tryck på symbolen och börja tala. Avsluta genom att trycka på tangentbordssymbolen för att komma tillbaka till tangentbordsvyn.

Android

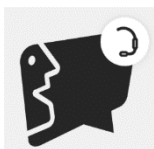
I Android surfplattor och mobiltelefoner finns diktering som en inbyggd funktion och visas med en mikrofonsymbol på tangentbordet. Den kan vara placerad på olika ställen beroende på fabrikat, modell och systemversion. Arbetssättet är det samma som beskrivits ovan för iOS.

Diktering av text i dator

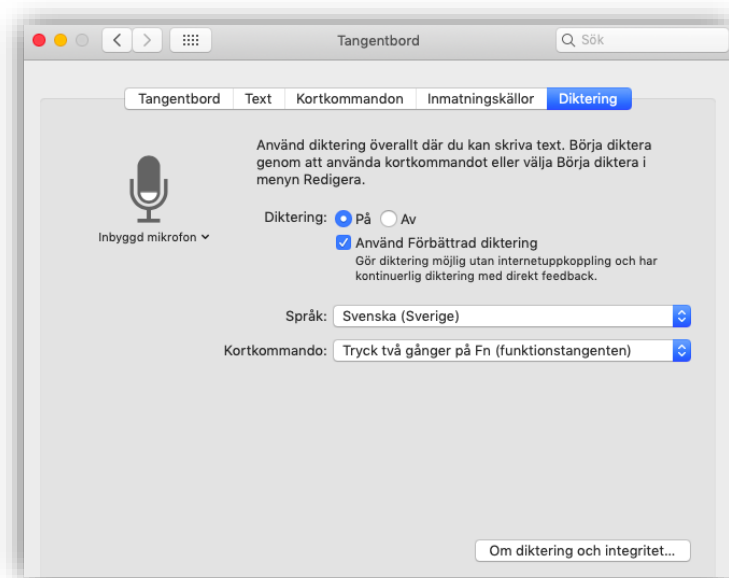
Windows 10 innehåller diktering på svenska och fungerar i Office 365-programmen (Word, PowerPoint, Excel). Det kräver en licens på Office.

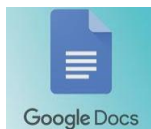

Voice Xpress är ett datorprogram som kan köpas eller fås som hjälpmedel vid dyslexi eller andra funktionsnedsättningar. Det kräver en omfattande inträning för att vänja programmet vid användarens röst och användaren vid programmet, men fungerar sedan ofta mycket bra.

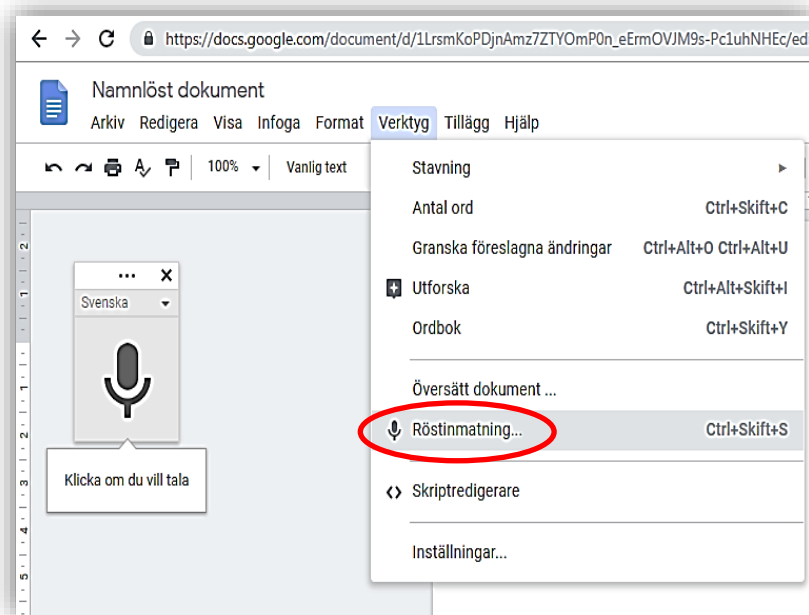

På **Mac-datorer** finns diktering som en inbyggd funktion i operativsystemet. Det fungerar på liknande vis som på en iPad/iPhone, och kan oftast användas utan egentlig inträning och kräver ingen uppkoppling mot internet.

Google Docs/Dokument på dator innehåller röststyrning som aktiveras under menyn Verktøy/Röstinmatning. Det fungerar i Google Chrome-webbläsaren, i Windows och Mac OS. Funktionen är densamma som i Android och iOS.

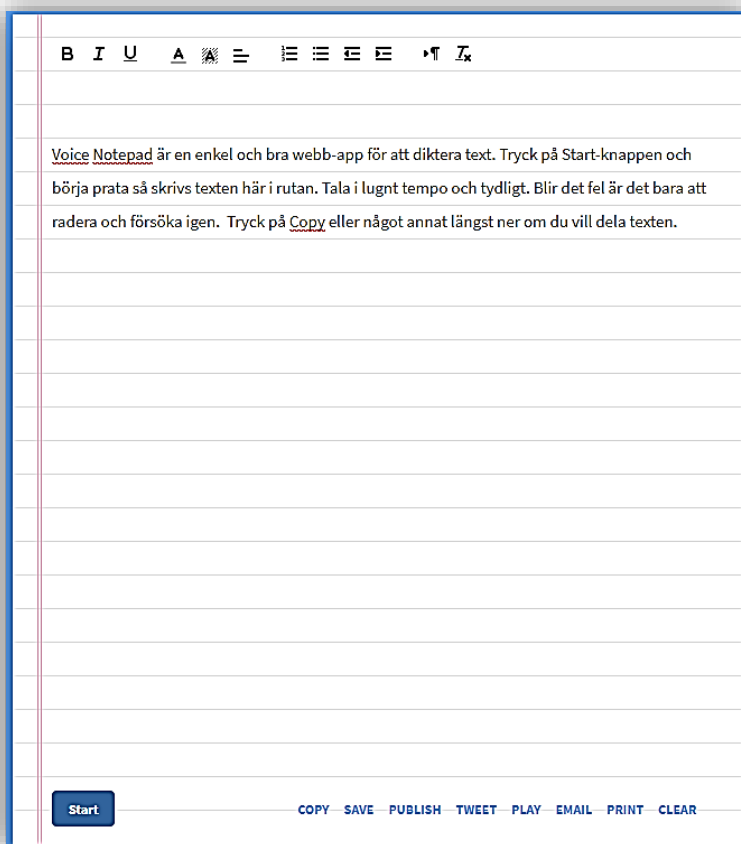

Voice Notepad är en enkel och bra webbtjänst för Google Chrome där du kan diktera text.

Den är dessutom helt gratis. Den fungerar på svenska och många andra språk, vilket är bra om du har ett annat modersmål eller vill träna uttal och stavning på engelska, tyska eller annat språk.

När du har dikterat en text i Voice Notepad kan du kopiera och klistra in den i Word eller som mejl. Om du har tal-syntes kan du lyssna på texten för att höra om den blivit rätt.

<https://dictation.io/speech>

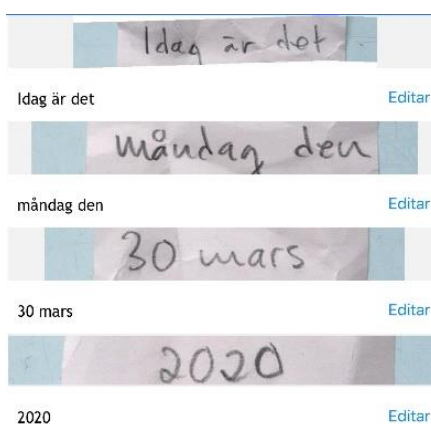
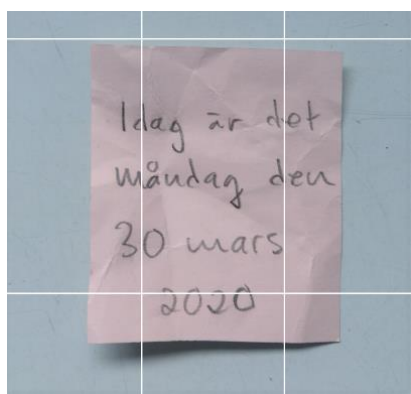

Verktyg som omvandlar handskriften text till digital text

Appen **Pen to Print – Handwriting OCR** fungerar ungefär som de inskanningsappar som nämnts tidigare. Du kan använda en handskreven text och senare redigera den i din mobiltelefon eller surfplatta för att fortsätta skriva. Du använder appen för att ta ett foto av anteckningen och sedan omvandla den till digital text. Man tar ett foto av den handskrivna texten med mobilens kamera och låter appen omvandla den till digital form. Texten visas sedan i färdigt skick, förhoppningsvis korrekt återgiven och möjlig att arbeta vidare med i en skrivapp, eller dela till sin dator för att redigeras. Appen finns både för iOS och Android.

Så här kan det se ut:

Verktyg som underlättar att minnas och göra anteckningar

Sitter man på en lektion eller föreläsning i skolan eller på ett möte kan det vara svårt att både lyssna på vad som sägs och hinna skriva egna anteckningar. Särskilt om det är svårt med stavning eller att minnas vad som sägs. Då kan det fungera att använda ett hjälpmedel som sköter det och sparar vad läraren pratade om.

Det gör inspelningspennan **Echo SmartPen** med en inbyggd mikrofon som spelar in och lagrar ljud i omgivningen. Inspelningen sparas och kan senare lyssnas på hemma efter skolan. Till pennan hör ett ”digitalt” anteckningsblock på vilket man kan skriva stödord om vad som sägs, rita en figur eller teckning som stöd för minnet. Anteckningen blir en position i inspelningen man sedan kan få uppläst genom att peka på stödordet. Det går även att navigera i inspelningen genom att peka på en tidslinje i blocket. Inspelningen kan överföras till dator för att lyssna på där, och vill man lyssna direkt går det via pennans högtalare eller via hörlurar.

Ett annat verktyg är anteckningsappen **AudioNote** för mobiltelefon och surfplatta (finns både för iOS och Android). Den fungerar som ett digitalt anteckningsblock med inspelningsfunktion av ljud i omgivningen, liknande Echo SmartPen. När inspelningen startas visas en tidslinje där man kan skriva stödord för hand, på enhetens tangentbord, rita figurer eller använda kameran för att ta ett foto som fogas in på önskad plats i blocket. När inspelningen stoppas kan man lyssna genom att peka på stödorden eller fotona som är markörer för var det finns saker att ta del av. Inspelningarna kan även sparas och delas via mail eller på annat vis.

OBS! Om du spelar in ljud på en lektion eller ett möte, bör du först informera och få ett godkännande från personen som blir inspelad!

Skicka röstmeddelande som sms

För personer med skrivsvårigheter kan ett alternativ vara att skicka ett sms i form av ett röstmeddelande istället för att skriva text. Det fungerar mellan två iOS- eller Androidtelefoner. En iPhone känner av om ett telefonnummer innehas av en annan iPhone-användare (iMessage), då visas en mikrofon till höger i skrifvältet. När man trycker på mikrofonen och pratar skapas en röstfil som skickas när man har pratat klart och tryckt på pilen till höger om textfältet. Se bilden nedan. Mottagaren kan då lyssna på ditt meddelande i sin egen telefon.

Om man ska skicka ett röst-sms mellan en iPhone och en Android-telefon eller mellan två Android-telefoner, kan man istället använda appar som WhatsApp, Signal eller Telegram. Även appen Messenger har en liknande funktion.

Röst-sms i Messenger för iPhone

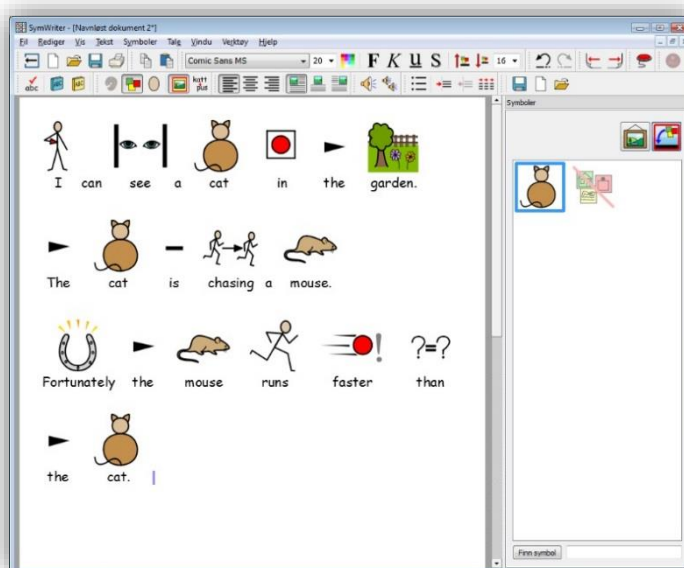
Röst-sms i WhatsApp för Android

Skriva med symboler

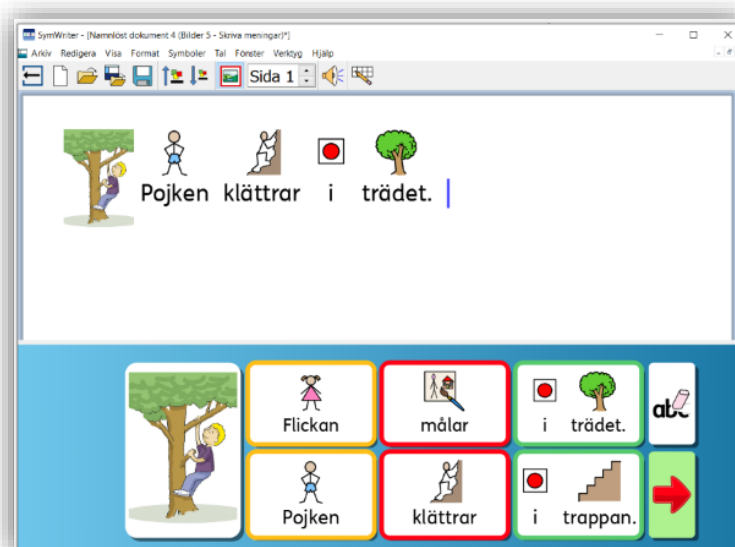
Det finns skrivstöd till datorer och surfplattor där man får stöd av symboler för att skriva.

SymWriter 2 är ordbehandlingsprogram med symbolstöd till dator för personer som behöver stöd och/eller motivation av symboler för att skriva. När du skriver i programmet visas betydelsen av ordet som en symbol. Du kan välja om symbolen ska visas ovanför texten eller i en sidopanel. Du kan också få stöd av talsyntes när du skriver.

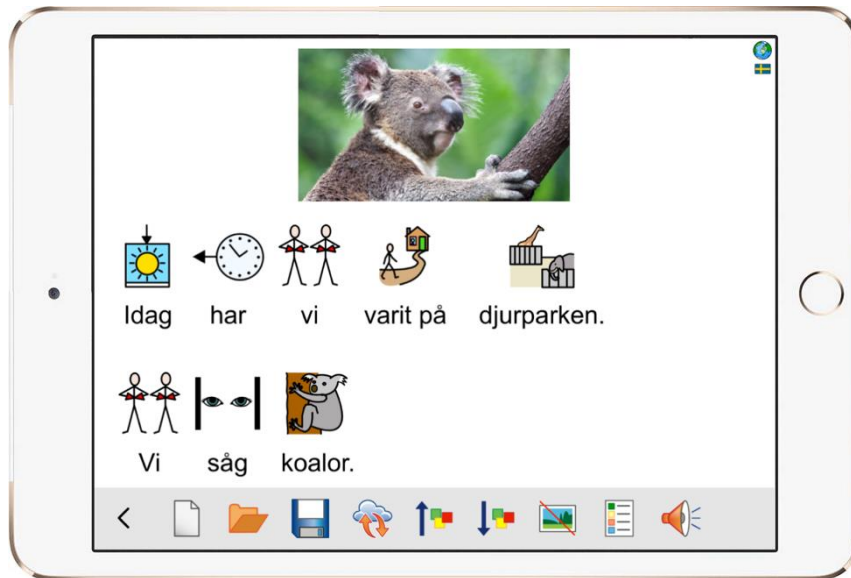

I programmet finns också så kallade skrivmiljöer. Här kan du skriva i ett dokument med hjälp av skrivtavlor bestående av symboler. Skrivmiljöerna gör det möjligt för personer som ännu inte kan stava och skriva text, men som kan använda symboler, att ändå skriva med hjälp av symboler och ord.

Widgit Writer är en skrivapp för iPad där du får stöd med symboler för att förstå betydelsen av orden när du skriver. Du kan även få texten uppläst av talsyntes. För att kunna använda Widgit Writer med symbolsstöd krävs ett abonnemang på tjänsten Widgit Online.

I både Widgit Writer och SymWriter 2 kan du också kopiera text från en webbsida, ett sms eller mail och läsa texten med symboler samtidigt som du lyssnar på den.

SymWriter 2 innehåller Widgit-symboler, och det går även att använda andra symbolbaser som Pictogram, Bliss och Ritade tecken. Widgit Writer innehåller för närvarande enbart Widgit-symboler.

Mer information om SymWriter 2 och Widgit Writer finns på:

<https://www.symbolbruket.se/>

Läs- och skrivstöd då du vill översätta text mellan olika språk

Översättning av text i appar med text och tal

Om du behöver få läs- och skrivstöd vid översättning av texter och ord finns det flera olika verktyg.

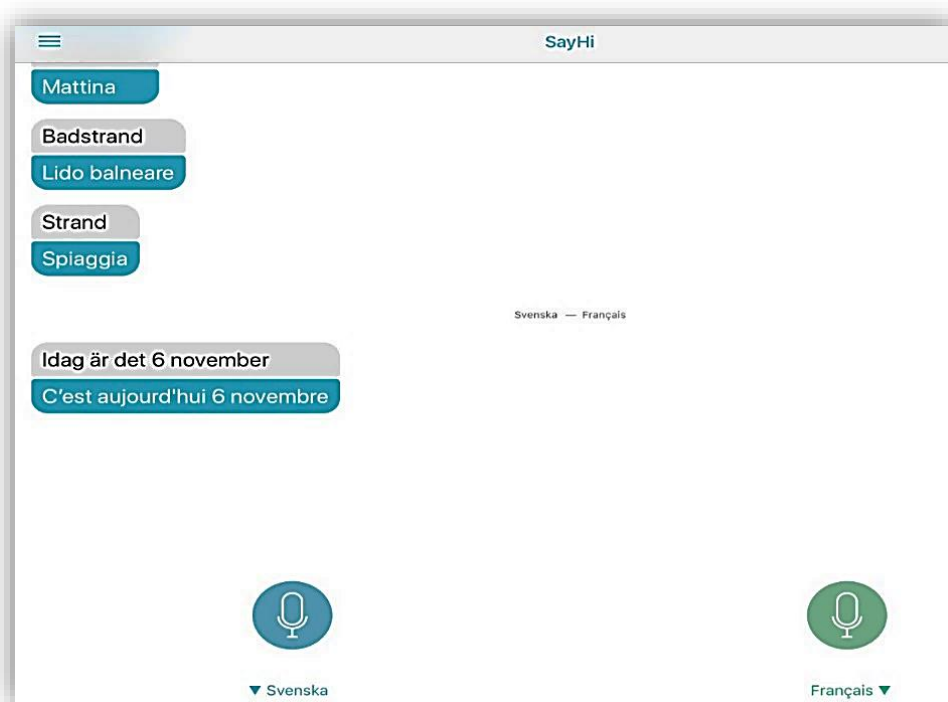
Google Översätt – finns för både iOS och Android och är gratis. Du kan använda appen då du är offline. Appen erbjuder även möjlighet att direktöversätta text via kameran i din enhet. Om du använder Android mobiltelefon eller surfplatta kan du översätta sms, webbsidor och andra typer av dokument med appen.

iTranslate – är gratis och finns både för iOS och Android. Vill du kunna använda appen offline eller om du vill använda kamerafunktionen för att översätta kan du uppgradera appen genom ett köp i appen.

SayHi Översätt – är en app som översätter tal direkt mellan olika språk. Appen är gratis och finns tillgänglig för både iOS och Android. Med appen kan du översätta till och från många språk. Appen är enkel att använda men kräver uppkoppling mot internet.

Översättning med tal i appen SayHi

Obs!

Denna broschyr innehåller ett **urval** funktioner och appar som personalen på Habiliteringens resurscenter har sammanställt. Vi ger ingen garanti för att sammanställningen är heltäckande, det går säkert att hitta mer inom området.

Apparnas och programmens innehåll, version och pris kan ändras och uppdateras och ibland också sluta fungera. Vi uppdaterar kontinuerligt informationen och senaste versionen av sammanställningen finns att ladda ner från vår webbsida.

www.habilitering.se/resurscenter